

Tallinna loomaaed

on Eesti olulisemaid tunnusmärke

Kumari preemia laureati, zooloog **Tiit Maranit** küsitlenud **Toomas Kukk**

Kuidas Tallinna loomaaed koroonakriisi üle elas?

Loomaaed elas kriisi üle suhteliselt hästi, loomadel oli rahulik periood. Kui majanduslikku poolt vaadata, siis külastajaid polnud mitu kuud ja seetõttu kannatame kindlasti rahalist kahju. Aga algava majanduskriisi mõju me veel ei tea, nagu ka seda, mida sügis toob.

Asutuse toimimise seisukohalt oleme suhteliselt heas olukorras. Kuid väga nukrad ja karmid lood on Inglismaal ja Ameerika Ühendriikides. Näiteks on maailma vanim, Londoni loomaaed, pankroti piiril. Loomaaedade rahvusvaheline tegevus on praegu internetipõhine. Keeruline on rahvusvaheliselt koordineeritud tegevuste ja loomade transportiga. See maksab palju raha, ja rahapuuduse tõttu on paljudusprogrammidest lähtuv loomade viimine ühest kohast teise märkimisväärselt aeglasem ja tagasihoidlikum.

Kui palju loomaaedu on ühisevõrgustikus? Suurte loomaaedade kõrval on ju ka Eestis rohkesti miniloomaaedu. Kas nemad on kaasaatud?

Euroopa loomaaedu ühendab Euroopa akvaariumide ja loomaaedade assotsiatsioon (EAZA), millel on üle neljasaja liikme. Kõlab kummaliselt, et need on neljakümne kaheksast riigist – Euroopa Liidus riike nii palju ei ole. Euroopa assotsiatsioonis on ka näiteks Singapuri loomaaed, sest meie tegevuses on palju ühist.

Peale assotsiatsiooni kuuluvate loomaaedade on veel palju väikeseid. Ainuüksi Saksamaal on umbes viissada sellist. Suured loomaaed tegele-

vad loodushariduse ja loodushoiuga, millega väikesed loomapargid üldjuhul ei tegele. Väikesed ütlevad, et suured loomaaed on teinud mingi kinise klubi, kuhu on raske sisse saada, sest peab vastama standarditele. Aga loomaaed peavadki vastama standarditele ning need lähevad järjest rangemaks. Paraku on EAZA bürokraatia järjest kasvanud nagu igas teises valdkonnas.

Kaugel pole vihmametsa hoone ehituse algus.

Järgmisena, või samal ajal, tuleb tiigriorg, mille projekt on valmis.

Kuidas Tallinna loomaaed teiste omasuguste seas välja paistab?

Kuidas nüüd võtta: eelmise aasta sügisel kaotasime kaheks aastaks EAZA täisliikmesuse. Oleme selle assotsiatsiooni asutajaliige, aga keegi ei ütle, et oled näiteks kümne aasta pärast täpselt samasugune loomaaed ja vastad endiselt kriteeriumitele. Et seda kindlaks teha, hakati loomaaedu järk-järgult akrediteerima. Vastav meeskond käib kohal ning see on pikk ja kurnav protsess, kasvõi vajaliku info kokkupanemine.

Oli teada, et meil on väga heal tasemel kõik loodushoidu, teadusse ja haridusse puutuv. Meie põhiline nõrk koht on aga loomade heaolu, vanad õnnetud aedikud ja hooned. Kui assotsiatsiooni eetikakomitees Tallinna loomaaia olukorda arutati, siis ega neil lihtne olnud, sest paljudes valdkondades oleme ikkagi lipulaevad. Aga midagi ei ole teha, nagu me ka komitee istungil ütlesime, et keti tugevus sõltub kõige nõrgemast lülist. Seega peab loomade heaolu lüli saama tugevamaks. Meil on

praegu ambitsioon saada loomade heaolu kompetentsikeskuseks. See võtab aega. Iga kuu arutab loomade heaolu töörühm olukorda ja plaane, teeme sisekoolitusi ja muid ettevõtmisi, et saavutada loomade heaolu tase, mis oleks rahvusvaheliselt aksepteeritav.

Kas see tähendab uusi ehitisi või saab seniste hoonetega olukorda parandada?

Me ei saa kiiruga kõiki neid vanu lobudikke asendada, see ei ole puhtfüüsiliselt võimalik. Isegi kui meile antaks korraka väga palju raha, siis ehitades peab mingi loogiline järgnevus olema. Ka kitsastes tingimustes saab üht-teist ära teha: muuta loomade arvu, liikide koosseisu, pidamise loogikat ja protseduure.

Omaette asi on pikaajaline plaan. Kõik meie vanad lobudikud lammutatakse nii või naa. Kaugel pole vihmametsa hoone ehituse algus. Järgmisena, või samal ajal, tuleb tiigriorg, mille projekt on valmis. Selles viimases on tegelikult kogu Kaug-Ida loodus, mitte ainult tiigid, ning sellest saab üks Euroopa kõige eripärasemaid tiigriekspositsioone.

Loomaaia külastajad tulevad umbes viiesaja kilomeetri raadiusest, nii et ulatume suuresti ka väljapoolle Eestit. Me vaatame Soome, Läti, Venemaa poole, et saada külastajaid juurde ja sinna teavet anda.

Kui vaadata viiesaja kilomeetri raadiuses, siis mis on Tallinna loomaaia trumbid?

Esiteks on see Tallinna vanalinn. Loomaaed võiks areneda sama malli järgi kui Praha, mille vanalinn on esimene vaatamisväärsus, aga teisel kohal on sealne loomaaed. Tasub külastada! Samamoodi võiks siin olla.

Tiit Maran on sündinud 9. oktoobril 1959 Tallinnas. Lõpetas 1983 Tartu ülikooli bioloogi diplomiga, samas ülikoolis on kaitsnud magistritöö zoologia kohta. Filosoofiadoktori töö (2007) käsitles euroopa naaritsa looduskaitsebioloogiat. Uurinud pisikiskjate ja teiste imetajate populatsiooniökoloogiat ja kaitset. Alates 1983. aastast töötanud Tallinna loomaaias: vanemteaduri, teadussekretäri ja teadusliku liigikaitse labori juhatajana, 2016. aastast saadik Tallinna loomaia direktor. Töötanud ka Eesti maaülikooli ja Tallinna ülikooli õppejõuna. 1983. aastast kuulunud Eesti terioloogia seltsi, 2007–2014 oli seltsi esimees. Paljude rahvusvaheliste eksperdikomisjonide, toimetuskolleegiumide ja erialaseltside liige. Juhendanud arvukalt väitekirju, avaldanud rohkesti teadusartikleid, toimetanud aime- ja teadusväljaandeid. Pälvinud 2018 Eesti looduskaitsemärgi ja 2020 Erik Kumari looduskaitsepreemia.

2016. aasta looduskaitsekuu avamise eel tehti retk Tallinna loomaia naarisakasvandusse. Tiit Marani selgitusi kuulab hulk ajakirjanduse esindajaid

Meie lisapluss on eriliselt tore ja suur territoorium. Käsitlen seda loodussaarena linnamaastikus. Ei ole palju neid loomaaedu, mille territoorium on looduskaitseala. Meie tammik on nüüd ametlikult vääriselupaik, mida saab näha oma silmaga meie looduse õpperajal. See teeb meid tavalisest kesklinna loomaaiast palju põnevamaks. Kavandame siin jalgteid, et oleks võimalik loomaaias liikuda üksnes loodusalasid pidi.

Botaanikaaedade ümbrus paistab silma sellega, et seal on tihti hakatud levima sissetoodud taimed. Kuidas on loomaaedadega? Ilmselt paneb ka loomi aeg-ajalt plehku?

Seda juhtub ikka üliharva, praegu ei meenugi. Osalen rahvusvahelise looduskaitseliidu (IUCN) võõrliikide töörühmas ja seal on aeg-ajalt seda teemat tõstatatud. Kui vaadata üldiselt loomaaedu, siis tõenäosus, et see võiks saada mingi võõrliigi loodusesse sattumise allikaks, on väga väike. Kui põgeneb üks või kaks tehistingi-

mustega harjunud isendit, siis kõigepealt, kas nad jäävad üldse ellu? Tõsi, risk on olemas ja nii on juhtunud näiteks Kanaari saartel. Ma usun, et lemmikloomakaubanduse mõju on selles mõttes märkimisväärselt suurem kui loomaaedadel.

Omaette probleem on praegu loomaaedadel Euroopa Liidu võõrliikide määrusega, mis keelustab seal lisades olevate liikide pidamise. Nimestikus toodud liike ei tohiks me paljundada, aga kuidas siis sellekohast loodusharidust anda? Ilmselt on selle määruse kirjutamisel unustatud loomaaiad, ja praegu määrust muutma ei hakata. Nii et peame kuidagi praeguste seaduste piires hakkama saama.

Kas CITES ehk loodusliku loomastiku ja taimestiku ohustatud liikidega rahvusvahelise kauplemise konventsioon ja muud loomade kaubandust reguleerivad kokkulepped mõjutavad ka loomaaeda, näiteks nii, et konfiskeeritud elukad tuuakse loomaaeda?

Olen seotud CITES-i mitme töörühmaga. Ebaseaduslik kaubitsemine on üks lõputu valdkond. Kui kedagi konfiskeeritakse, siis mitte üks kuni kolm isendit, vaid kümneid ja sadu, ning ühelgi loomaial pole võimekust niisugust hulka vastu võtta. Iga päev loomade ülalpidamist maksab raha ja neile peab tagama ka heaolutingimused. Eestis on sellelaadseid juhtumeid suhteliselt vähe.

Nii et tolli konfiskeeritud punakõrv-ilukilpkonni loomaaeda hoiule ei tooda?

Ei, meil pole sellist kohustust. Oleme aidanud abitusse olukorda sattunud loomi. Eelmisel aastal olid siin mõned saarmapojad, need sai üles kasvatatud ja loodusesse lastud.

Tegelikult oleks Eestis tarvis korralikku metsloomade rehabiliteerimiskeskust ja visioonis näeksime, et see võiks olla loomaia külje all. Infrastruktuur on siin olemas ja seetõttu oleks keskust suhteliselt odav rajada. Saab kasutada meie kööki,

veterinaariat ja muudki. Seda enam, et meil on maaülikooliga tihe koostöö veterinaaria alal.

Abitusse olukorda sattunud loomad on eelkõige inimese probleem. Kui abitusse olukorda sattunud loom inimese silma alla ei satu, siis lähivad asjad loomulikku rada ja me ei tea sellest midagi. Aga kui loom satub inimese tähelepanu alla, siis tekib empaatia. See on väga oluline ja inimesel peab olema võimalus hädas loomaga kuhugi minna. Keegi peab tegema kompetentse otsuse, kas on üldse mõtet ravida või tuleb loom magama panna, et teda mitte piinata.

Kas naaritsa kohta Hiiumaal võib öelda, et populatsioon on väljaspool ohtu, või vajab see pidevat järelevalvet ja hoolitsust?

2016. aastast pole naaritsaid loodusesse juurde lasknud, kõik on olnud hästi. Kõigel sellel on taustal suurem küsimus: milline on niinimetatud arendustegevus, kuhu inimkond läheb? Liigikaitse tegevused on ikkagi tule kustutamine. Võid ju tule kustutada, aga kui ikkagi aru ei saada, et tikkudega ei mängita, siis probleemid üha tekivad.

See on üldine, kogu loodushoidu puutuv küsimus: võime loodust kaitsta ükskõik kui palju, aga kui keskkond on inimkonnale ainult ressurs, mida peab kasutama, ning majanduskasv on püha graal, mille nimel toimetame, siis on perspektiivis vähe lootust. Võime teha palju, aga kriis võib uuesti tulla. Kunagi toodi kriisist välja elevantid, nüüd muutub nende olukord üha kriitilisemaks. Ninasarvikutega on täpselt sama asi. Inimeste mõtlemise muutumine on palju olulisem kui looduses üksiku liigi populatsiooni taastamine. Ilma esimeseta pole teisel mõtet, aga seda on palju raskem saavutada.

Paraku pole vist ühtegi lihtsat vahendit?

Šokk on ilmselt üks vahend ja selles mõttes oli koroonakriis huvitav. See pani väga paljusid inimesi asju teisiti nägema: kui habras on tegeli-

kult majanduslik heaolu ja kindlustunne. Koroonakriis on üks keskkonnakriisi väljendusvorm. Praegu tegeme tagajärgede, mitte põhjustega. Sisuliste muutuste eelduseks on muutus suures maailmapildis, maailmas arusaamise viisis.

Seepärast mõtlen, et loomaiaa kõige olulisem osa on loodusharidus, eriti selle emotsionaalne osa, et aidata luua uut väärtussüsteemi. Ega me õiget lahendust tea, aga võib-olla järgmine põlvkond ikkagi leiab lahenduse.

Loodetavasti pole loodushariduse tulemus arusaam, et aitab meile ka loomaedades peetavatest loomadest, miks neid peaks looduses olema.

See on klassika, see oli eelmise sajandi kaheksakümnendate aastate idee, et looduskaitse ongi loomade loomaaias pidamine ja loomaiaa tegevus ongi üks suur loodushoid. Loomaaiad peavad endale selgeks tegema, mis nende tegevuses on loodushoid. Siin

 Inimeste mõtlemise muutumine on palju olulisem kui looduses üksiku liigi populatsiooni taastamine.

elavad loomad hoopis teises kontekstis, nad ei ela ökosüsteemis ega ole selle osad. Kui loomaaiad ei kanna hariduse ja loodushoiu komponenti, siis ei ole loomade pidamine millegagi õigustatud.

Mis juhtub, kui loomaaed pankrotti läheb, näiteks mainitud Londoni loomaaed?

Hea küsimus. See on väga keeruline, sest ühelt poolt kaovad harjumuspärased rahalised vahendid, aga samal ajal on meeletu vastutus. Kõik need liigid ning osalus paljundamis- ja säilitamisprogrammides. See on väga valus teema paljudele loomaaedadele, paljud riigid on loomaaidu lihtsalt toetanud, et nad saaks kriisist üle.

Oleme teiste rahvuslike assotsiatsioonide esindajatega interneti teel arutanud, et ongi keeruline, mida ja kuidas edasi teha. Sisse tulevad ka poliitilised teemad. Näiteks arvatakse, et antizoo liikumine on selle taga, et mõningates riikides avati loomaaiad pärast kriisi palju hiljem, kui oli esialgu plaanitud.

Päästame loomad vabadusse!

Ma suuresti aktsepteerin loomaõiguslust, aga aeg-ajalt tundub, et nad ei näe pildiraamist välja. Ühelt poolt tahetakse, et loomi tehistingimustes nii-öelda ei piinataks. Kui aga vaadata muutusi keskkonnas, näiteks troopilises vihmametsas või meiegi metsades, siis raietel hukkunud linnupojad ja loomad jäävad nende vaatest välja. Aga see on ju täpselt samasugune heaolu ja loomade piinamise küsimus. Selle kõrval jääb loomaedade positiivne panus märkamata.

Metsloomale võiks loomaaed olla ju unistus: siin on võimalik omi geene turvaliselt järgmisesse põlvkonda viia, mis on ju iga indiviidi elu põhieesmärk.

Eks see oleneb vaatenurgast, evolutsioonilisest küljest võib tõesti niimoodi võtta. Loomaialoomad elavad märkimisväärselt pikemat aega kui looduses. Stressi on väga raske mõõta: kas stressi on rohkem loomaialoomal, kes elab kümnendat põlvkonda tehistingimustes, või liigikaaslasel looduses, kelle elupaigad kaovad? Väga raske öelda.

Tulles tagasi naaritsa juurde, kuidas tema Saaremaale asustamine edeneb? Kas mink on välja püütud?

Meile teadaolevalt seal minki ei ole. Tundub, et omaaegne karusloomafarm oli seal niivõrd lühikest aega, et mingipopulatsiooni ei kujunenud.

Taotleme Euroopa Liidu LIFE-i projekti raha naaritsa kaitseks järgmiseks seitsmeks aastaks. Meil on projekti plaanitud neli osa. Esiteks Hiiu saare kandevõime suurendamine naaritsa jaoks ehk siis teatud elupaikade kvaliteedi parandamine ning Saaremaa populatsiooni loo-

Hiiumaa kunstlikult loodud naaritsapopulatsioonil on senistel andmetel läinud hästi. Et loomi jälgida, saab seire käigus püütud naarits endale selga raadiosaatja

mine. Mõlemad sammud vähendavad liigi väljasuremise tõenäosust.

Hädavajalik on naaritsa genoomi sekveneerimine. Seejärel saaks lahendada need küsimused, et mis on mõistlik ja mis ei ole mõistlik üksikute alampopulatsioonide geneetiliselt haldamisel, kas võime neid kokku panna või ei. Viimase tegevusena koostaksime üleeuroopalise tegevuskava ja paneksime sellega paika Euroopa populatsiooni ühise haldamise alused. Taotlus sai juuli keskel Euroopa Komisjoni saadetud, eks vaatame, mis nad arvavad.

Kus on säilinud Eestile lähimad naaritsapopulatsioonid?

Rumeenia Doonau delta, seal on praegu veel kõige elujõulisemaid populatsioone, mille suuruseks arvestatakse umbes 1000–1500 looma. Mingifarme hakati Rumeenias hiljuti suure hooga looma. Aga praegu on kõik mingifarmid viletsas olukorras, pankroti piiril.

Naaritsapopulatsioone on veel Hispaanias, Prantsusmaal, Ukrainas ja Venemaal. Väga huvitav naaritsa-asurkond on Kuriilidel Kunaširi saarel. Seal lasi doktor Ternovski 1980. aastatel lahti ligi kolmsada looma, kes olid pärit Venemaa keskoblastitest. Pikka aega ei teatud mitte midagi, mis seal toimub. 2016. aastal sain sealt esimesed pildid, et tõesti on naaritsad.

Meil oli päris ambitsioonikas plaan minna sel sügisel kuuks ajaks või poolteiseks Kunaširi, aga koroonapani reisiplaanidele piiri. Kunaširi saar on umbes 1500 ja Hiiumaa 1000 ruutkilomeetri suurune. Nii et suurusjärk on sama, ja mudelina oleks seda huvitav vaadata. Seal populatsioon toimuv on geneetiliselt põnev, nad on olnud omaette nelikümmend aastat, mis tähendab naaritsal oma kümme põlvkonda.

” Mink on ainuke liik, kelle puhul on kindlalt teada, et koroonaviirus on levinud inimeselt loomale ja tagasi.

Mainisid karusloomafarme. Kuidas neisse suhtud?

Karusloomafarmid on põhilised allikad, kustkaudu mink loodusesse pääseb, ja nii on tekkinud ka metsistunud mingi asurkonnad kõikjal Euroopas. Välja arvatud Venemaal, kus minke on teadlikult lahti lastud. Aga isegi seal tundub põhiline populatsiooni tekke alus pidev farmidest loodusesse pääsemine.

Kui me vaatame ökoloogilist poolt, siis mingifarminde vajab kindlasti üleeuroopalist reguleerimist. Muidu võib tulla ootamatult negatiivne tulemus: Inglismaal kinni

pandud mingifarmide kapital liikus Poola, kus loomapidamine on nõrgelt reguleeritud, samal ajal on bioloogilist mitmekesisust säilinud märgatavalt rohkem.

Mink on ainuke liik, kelle puhul on kindlalt teada, et koroonaviirus on levinud inimeselt loomale ja tagasi. Hollandis avastati koroonaviirus mingifarmidest ja seetõttu võeti Hollandis vastu otsus kõik mingid hukata ja farmid sulgeda. Kardetakse, et mingifarmid võivad jääda koroonaviiruse allikaks.

Teine küsimus on farmiloomade heaolu. Kui loomi pidada sellistes heaolutingimustes nagu pisikiskjaid loomaaias, siis see läheks nii kalliks, et mingifarmid ei tasuks ära. Olin eelmisel aastal Brüsselis seminaril, mis käsitles mingifarme. Mind jahmatas, et taanlastel on mingid kuni viie kilo raskused, samal ajal kui looduslik liik ulatub kiloni. Need on ikkagi monstrumid. See on huvitav eetiline küsimus, kas meil on õigus selliseid monstrumeid luua.

Ilmselt on siin oma osa mänginud vaenulikkus loomanahkade suhtes, suured moeketid on karusnahkadest loobunud ja muu selline. Vähenenud turunõudlus sunnib farme sulgema.

Mingifarminde oli 20–25 aastat tagasi väga viletsas olukorras, kokkukukkumise piiril. Aga ühel hetkel muutus mingikasvatus taas luksuslikuks äriks ja selle peapõhjus oli Hiina turg. Hiina turg on niigi meeletult suur, aga seal tekkis teatud karusloomamull, mille tõttu nõudlus kasvas suuremaks kui turu vajadus.

Hiinlased ise toodavad 20–25% maailma minginahkadest. Aga nende kvaliteet oli halb, nad tahtsid saada nahku just Ameerika Ühendriikidest ja Euroopast. Kui minginaha hind oli seal kümme korda kõrgem, siis loomulikult tasus see rahaliselt ära. Farme hakati suure hooga igale poole rajama, ka Eestisse. Aga siis see mull lõhkes. Praegu on Euroopa karusloomakasvatus majanduslikus mõttes üsna viletsas olukorras. Seetõttu on ka Eesti mingifarmid tühjad. Praegu

oleks õige aeg need keelustada samamoodi kui paljudes teistes Euroopa riikides.

Kas on teada, mis seisus Eesti mandriosa mingipopulatsioon on?

Andmeid on napilt, sest meil pole korraliku seiret selle kohta. Teda leidub ilmselt ikkagi igal pool, kus on korralikum jõgi. Mingiga kaasneb praegu eetilise probleem. Miks ta peab olema aasta ringi kütitav, ka poegimise ajal? Ma ei näe sellele põhjendust. Meil on ühed liigid, keda ei tohi poegade ajal küttida, ja teised, keda võib. Väga silmakirjalik näeb see välja. See, et tegemist on invasiivse võõrliigiga, ei õigusta ebaeetilist seadust.

Kuidas teistel meie pisikiskjatel läheb?

Nirki on meil palju, ta on hästi plastiline liik ning võib saada aastas mitu pesakonda. Meil siin loomaia territooriumil liigub teda ringi ja ka mujal Eestis ei tohiks temaga probleemi olla.

Vahepeal arvati, et kärpi on vähemaks jäänud. Vähemasti Hiiumaal on tema jälgi ka jõgede ääres palju. Õigem oleks siiski öelda, et tema täpseid arvukuse andmeid me ei tea.

Euroopa tasemel on huvitav tuhkur: Lääne-Euroopast tuleb järjest rohkem teateid, et arvukus kahaneb päris järsult. Eestis on vastupidine tendents: ta kipub ilmade soojenemise tõttu lõunast põhja liikuma ja arvukus on suurenenud.

Tuhkru vähenemise põhjus Lääne-Euroopas võib olla elupaikade toidubaasi vähenemine ja võib-olla ka põllumajandusmürgid, need kõik on omavahel seotud. Tuhkru arvukusel tuleb Euroopas silma peal hoida. Hispaanias mõeldakse juba tuhkru loodusesse asustamise programmidele.

Imetajad, isegi pisiimetajad, on piisavalt silmapaistvad. Vaevalt mõni liik meil märkamatuks kaoks või arvukus tunduvalt väheneks?

Suhteliselt märkamatu kadusid unilased, pähklinäpp ja lagrits. Kliima on läinud soojemaks ja nad või-

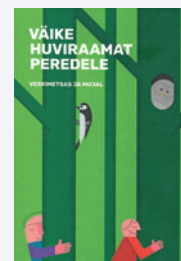
Väike huviraamat peredele Veskimetsas ja mujal

Uve Ramst. Koomiksid joonistanud Tiiu Ramst. Tallinna loomaaed 2020. 85 lk + lisad

Tallinna loomaia territooriumil asuv Veskimets pakub suurepäraseid võimalusi loodusega tutvuda. Raamatu kaasabil saab konspektiivseid teadmisi metsade taimestiku ja loomastiku kohta, meie geoloogilisest minevikust ja kivikülvide kujunemisest, limakutest, sammaldest, samblikest ja paljust muust. Tekstide vahele pakutakse küsimusi ja ülesandeid. Raamatukese

teine osa on välipäevik vaatluste kirjapanekuks.

Teose vahel on seente ja taimede määramise abivihikud ja Veskimetsa kaart, mööduriba ja harilik pliiaat. Trükkis on mõeldud eeskätt loomaaias käijatele ja seda saab osta loomaaiast. Teavet ja tegevusi jätkub siin kauemaks, nii et tasub raamat kodus läbi lugeda ja uuesti loomaaeda tulla! Huviraamat on avaldatud ka venekeelsena. Veskimetsa kohta loe lähemalt Eesti Looduse mullusest mainumbrist.

vad ka edaspidi lõunast tagasi tulla. Aga pisiimetajate puhul pole oluline ainult olemasolu, vaid ka see, et nad oleks küllaldaselt rohkearvulised, et täita oma ökoloogilist rolli: olla toidubaas teistele loomadele.

Minu arvates on väga suure küsimärgi all ilves. Tema arvukus on kunagisest kaheksasajast drastiliselt kahanenud ning stabiliseerunud kolmesaja isendi kandis. Ilvese saaklooma kitsede arvukus on oma kunagisest madalseisust taastunud, aga ilvese arvukus on jäänud madalaks. Põhjus võib olla praeguses metsamajandamise või -haldamise viisis. Häiringud on väga suured ka poegimise ajal, masinad töötavad metsas aasta läbi ning alasid, kus ilvesel oleks võimalik poegida, jääb väheks.

Sulle anti Kumari preemia, Eesti looduskaitse suurim tunnustus. Kuidas sa Eesti looduskaitset üldiselt hindad?

Kindlasti oleks meil võinud veel halvemini minna. (*Naerab.*) Erametsaliit on väitnud, et Eesti looduskaitse on ebaõnnestunud. Kuidas seda mõõta? Keskkond on inimtegevuse ees ilmselgelt tohutult taandunud. Looduskaitse toimib ikka ajastu kontekstis, eriti riiklik looduskaitse. Milline on see üldine ühiskondlik kokkulepe, kuhu me liigume, kes

me oleme, miks me oleme? Kui põhi-kreodo on iga hinna eest majanduskasv ja arendused keskkonna arvel, siis sellel on väga negatiivsed tagajärjed biosfäärile ning looduskaitse tegevused suudavad seda hullust üksnes pidurdada.

Klassikaline looduskaitse pärineb Saksamaalt, see oli loodusmonumentide kaitse. Industriaalühiskond tekitas reaktsioonina iseendale süsteemsema looduskaitsekäsitluse, kitsas ringkonnas hakati mõistma probleemi tervikut. Olen mõelnud, et millal võiks looduskaitse olla kõige õnnestunud. Sellele on lihtne vastus: siis, kui seda pole enam tarvis, kui tagasi on tulnud arusaam, et oleme looduse osa, selleta ei saa ja mõistame selle väärtust enam kui vaid ressursiks olemises.

Kui vaatame Eestit, aga ka laiemalt muud maailma, siis olematute vahenditega on suudetud saada suurepärane tulemus. Looduskaitse võimalused on majanduse omadega võrreldes niivõrd piskud ja killustunud. BirdLife International on arvutanud, et linnukaitseta oleks linnustiku olukord 40 protsenti hullem. Kuid languse hoogu saab üksnes pidurdada, ei enam. Tegelik muutus tuleb siis, kui tekivad muutused meie peades, meie väärtustes ja arusaamades. Siin näen tulevikus ka heledamaid toone. Ainult et aega on väga vähe järele jäänud. ■